

(Hoe) volgen we de bewegende leerling?

Leerlingvolgsystemen zijn ook onderwerp geweest van een onderzoek door TNO. Het onderzoek beschreven in dit artikel had als doel inzicht te verkrijgen in het bestaan van lvs'en die zich richten op de thema's bewegedrag, overgewicht, talentontwikkeling en schooluitval.

Door: Jantine Slinger, Suzanne van Trijp, Marieke Verheijden, Pepijn van Empelen

Een school heeft een belangrijke rol in het stimuleren van de ontwikkeling van haar leerlingen op allerlei gebieden. Een leerlingvolgsysteem (lvs) biedt scholen de mogelijkheid om de ontwikkeling van leerlingen te volgen, en eventuele zorgbehoefte te identificeren. Een lvs bestaat uit metingen die herhaaldelijk worden toegepast en geregistreerd. Van oorsprong worden lvs'en voornamelijk gebruikt in het basisonderwijs. De toetsen betreffen daar vooral de vaardigheden lezen, hoofdrekenen, spellen, rekenen/wiskunde en begrijpend lezen. Scholen krijgen tegenwoordig ook steeds meer een rol bij het stimuleren van een gezonde leefstijl, waarbij gedacht kan worden aan voldoende lichaamsbeweging (minimaal 60 minuten per dag minimaal matig intensief bewegen) en een gezond gewicht.

Achtergrond

In 2008 is door de ministeries van OCW en VWS het Beleidskader Sport, Bewegen en Onderwijs opgesteld. Het hoofddoel van dit beleidskader is dat in 2012 minimaal 50% van de jeugd van 4 tot en met 23 jaar de beweegnorm van ten minste 60 minuten minimaal matig intensief bewegen per dag haalt. Het inzetten van sport- en beweeginterventies is tevens bedoeld om overgewicht te verminderen, schooluitval aan te pakken en sporttalenten te laten doorstoten naar de top. Om te werken aan deze doelen is het Platform Sport, Bewegen en Onderwijs opgericht.

In dit artikel willen we een overzicht presenteren van lvs'en die passen bij de doelstellingen van dit Platform (bewegen, overgewicht, schooluitval en talentontwikkeling). Om tot een gedegen overzicht

te komen zijn een drietal stappen ondernomen: 1) zoektocht naar lvs'en op basis van google search en navraag bij netwerk van Platform partners; 2) analyse van systemen (op basis van uitkomstmaten, doelgroep, meetmethodieken, opslag en gebruik van gegevens; 3) opstellen van aanbevelingen. Dit artikel geeft de uiteindelijke resultaten van deze inventarisatie weer.

Omschrijving van leerlingvolgsystemen

In totaal werden zeven lvs'en geïdentificeerd die zich richten op voldoende beweging, overgewicht, talentontwikkeling en/of schooluitval: JUMP-in, BeweegABC, TestJeLeefstijl, Nationaal talentvolgsysteem, TalentVolgSysteem, DUTSROC en De Overstap.

- JUMP-in is een lvs dat is ontwikkeld binnen de gemeente Amsterdam, waarbij sportparticipatie, lengte en gewicht van kinderen tussen 4 en 12 jaar oud wordt geregistreerd.
- Het BeweegABC is ontwikkeld door CITO en de Vereniging Sport en Gemeenten en volgt de mate van basisbeweegvaardigheid bij basisschoolkinderen in groep 1 t/m 8.

Figuur 1 Leerlingvolgsystemen per thema

	Bewegen	Gewicht	Talentontwikkeling	Schooluitval
JUMP-in Amsterdam	Nee	Ja	Nee	Nee
Beweeg ABC	Nee	Ja	Nee	Nee
TestJeLeefstijl	Ja	Ja	Nee	Nee
Nationaal talentvolgsysteem	Nee	Ja	Ja	Nee
TalentVolgSysteem	Nee	Nee	Ja	Nee
DUTSROC	Nee	Nee	Nee	Ja
De Overstap	Nee	Nee	Nee	Ja

Figuur 1 Leerlingvolgsystemen per thema

Gezonde leefstijl stimuleren

- TestJeLeefstijl is een website waarop door middel van vragen over lichaamsbeweging, voeding, lengte en gewicht (BMI), buikomtrek, roken, alcohol, kracht, beeldschermgedrag, drugs, veilig vrijen en uithoudingsvermogen een beeld wordt gevormd van de gezondheid van de respondent. De respondenten ontvangen directe feedback op de door hen gegeven antwoorden. Dit systeem wordt momenteel vooral gebruikt binnen mbo-instellingen.
- Het Nationaal Talentvolgsysteem is een door NOC*NSF ontwikkeld systeem waarin talenten en hun coaches en bonden informatie invullen over de mentale, fysieke en sociale ontwikkeling van de talenten.
- In het TalentVolgSysteem dat is ontwikkeld door de organisatie 'Verbeter Presteren' worden de ontwikkelingen van talenten geregistreerd door de betrokkenen bij het talent, zoals trainers, medische begeleiding, ouders of school, en het talent zelf.
- DUTSROC (ROC West Brabant) is een systeem dat zich richt op het terugdringen van de uitval op het mbo door vmbo-scholen inzicht te verschaffen in de doorstroming van hun ex-leerlingen in het mbo.
- De Overstap is een vergelijkbaar systeem dat speelt in de stedendriehoek van Apeldoorn, Deventer en Zutphen en omliggende regio's.

Leerlingvolgsystemen per thema

Bewegen

Hoewel vijf andere lvs'en (Bewegen en spelen, Novibols, Beleves, Vaardigheidsproeven en Planmatig bewegingsonderwijs) die in onze zoektocht naar voren komen, zich weliswaar richten op beweeggedrag, richten deze lvs'en zich voornamelijk op motorische vaardigheden. Geen van deze lvs'en geeft inzicht in het aantal leerlingen dat voldoet aan de beweegnorm, en voldoet daarmee niet aan onze voorwaarden. Ditzelfde geldt ook voor meerdere in de inventarisatie opgenomen lvs'en. Zoals in figuur 1 te zien, volgt alleen TestJeLeefstijl de beweegnorm. Dit systeem is echter meer dan een volgsysteem. Het geeft ook feedback aan de gebruikers over hun gedrag. Het is dus tegelijkertijd ook een interventie.

Overgewicht

Vier van de lvs'en monitoren richten zich op (over)gewicht (JUMP-in, BewegABC, TestJeLeefstijl en Nationaal Talentvolgsysteem). Wat betreft (over)gewicht lijkt JUMP-in het systeem te zijn dat het meest ver is doorontwikkeld. Het systeem wordt binnen verschillende projecten gebruikt (o.a., Programma gezond gewicht, De gewichtige leerkracht en sCoolsport).

Talentontwikkeling

Zoals gezegd zijn er momenteel twee systemen die talentontwikkeling monitoren: Nationaal Talentvolgsysteem en TalentVolgSysteem. Hiervan is het Nationaal Talentvolgsysteem nog in een pilotfase.

Schooluitval

De twee systemen die schooluitval volgen (DUTSROC en De Overstap) zijn vooralsnog niet gericht op landelijke implementatie. De systemen beperken zich tot dusver alleen tot daadwerkelijke uitval, daar waar vanuit het ontwikkelingsperspectief van de leerling het relevant lijkt om mogelijke voorspellers van uitval te registreren, zoals bijvoorbeeld schoolverzuim. »

Contact:

jantine.slinger@tno.nl

Eén systeem?

Deze inventarisatie geeft een overzicht van lvs'en die zich richten op de vier geselecteerde thema's, andere systemen zijn bewust buiten beschouwing gelaten. Hierdoor is deze inventarisatie geen uitputtend overzicht van lvs'en in Nederland.

In figuur 1 is te zien dat geen van de in onze inventarisatie opgenomen systemen alle vier thema's meet. Deels is dit te verklaren door de behoefte van specifieke organisaties. Vooral het volgen van talent lijkt voor een heel specifieke groep mensen en organisaties interessant te zijn; sporters zelf, hun coaches en de sportbonden waarbij ze zijn aangesloten. In deze populatie spelen de bewegingsarmoede en overgewicht niet of zeer beperkt. Het succes van het Nationaal Talentvolgsysteem en TalentVolgSysteem moet tijdens de pilot of opstartfase worden gevolgd. Het valt aan te bevelen de kwaliteit van beide systemen te vergelijken alvorens één van beide systemen te gaan hanteren.

Wanneer we ons richten op de overige drie thema's (beweeggedrag, overgewicht en schooluitval) wordt duidelijk dat ook hiervoor geen systeem is dat alle drie de onderwerpen volgt. Er is slechts één systeem gevonden dat zowel beweeggedrag als (over)gewicht volgt. Dit betreft TestJeLeefstijl, dat wordt toegepast binnen het mbo. TestJeLeefstijl is momenteel nog niet bruikbaar binnen het primair en voortgezet onderwijs. Het systeem zou hier op termijn misschien wel geschikt voor gemaakt kunnen worden.

Naast TestJeLeefstijl lijkt ook JUMP-in een potentieel bruikbaar systeem te zijn. Gezien de aantrekkingskracht van het systeem van JUMP-in op andere projecten zou JUMP-in wellicht als basis kunnen dienen voor een uitgebreider systeem waarin naast kwantitatieve maten van beweeggedrag ook de kwalitatieve ontwikkeling van bewegingsgedrag (motorische vaardigheden) kan worden gemonitord. Dit laatste om aan te sluiten bij de kerndoelen van het onderwijs en zo bij de vermoedelijke behoeften van docenten. Een tekortkoming van JUMP-in is dat het momenteel alleen gebruikt wordt binnen het primair onderwijs. Dit gebruik zou moeten worden uitgebreid naar het voortgezet onderwijs en wellicht zelfs het mbo.

In navolging van de twee hier genoemde lokale initiatieven om de overstap van het vmbo naar het mbo te monitoren moet worden gekeken in hoeverre een landelijke implementatie hiervan mogelijk is. Bij het doorontwikkelen van een landelijk systeem voor het tegengaan van schooluitval is het wenselijk niet alleen de mogelijke uitval

Kwantitatief meten van beweeggedrag

te kunnen volgen maar liefst ook tools te ontwikkelen om deze uitval te voorkomen. Om uitval te voorkomen is het verstandig niet alleen de uiteindelijke schooluitval te registreren, maar ook de hieraan voorafgaande voortekenen (bijvoorbeeld verzuimgegevens).

We kunnen dus concluderen dat we nog niet beschikken over één lvs dat de vier geselecteerde thema's volgt. Momenteel lijken JUMP-in en TestJeLeefstijl de meeste potentie te hebben als systeem waarin beweeggedrag, overgewicht en voortekenen van schooluitval kunnen worden gevolgd, wellicht gecombineerd met andere relevante kenmerken.

Aanbevelingen

We willen dit artikel eindigen met een aantal aanbevelingen.

- De meeste lvs'en die (ook) beweeggedrag volgen richten zich op het volgen van de motorische ontwikkeling. Het volgen van het beweeggedrag blijft hierbij buiten beschouwing. Aangezien het voldoen aan de beweegnorm belangrijk is voor de gezondheid en vitaliteit van leerlingen, ligt hier ook een taak van scholen om dit gedrag te volgen. Het lijkt dan ook gewenst dat de lvs'en die motorische ontwikkeling volgen worden uitgebreid met een module waarin ook het beweeggedrag van de leerlingen wordt gevolgd.
- Het is gebleken dat momenteel verschillende systemen worden gebruikt om de motorische ontwikkeling te volgen. Een eerste indruk van de verschillende systemen, suggereert een diversiteit in meetmethodieken. Het lijkt voor vergelijkbaarheid en validiteit relevant dat er consensus komt over relevante meetinstrumenten.
- De hier besproken systemen die momenteel succesvol worden gebruikt binnen een bepaalde doelgroep kunnen misschien ook worden gebruikt in andere doelgroepen. Het is wenselijk om hierbij uit te gaan van de lvs'en die reeds het meest ver zijn ontwikkeld, op grotere schaal worden gebruikt, en gebruikmaken van valide meetinstrumenten. Te denken valt bijvoorbeeld aan JUMP-in en TestJeLeefstijl. Bij een vertaling van het systeem naar andere situaties, dient er ook rekening te worden gehouden met verschillen in bijvoorbeeld normering en setting.

Voor meer informatie over de projecten waaraan TNO op dit gebied werkt:

www.tno.nl/overgewicht.

Voor meer informatie over het Platform Sport, Bewegen en Onderwijs:

www.sportbewegenenonderwijs.nl.

Over de auteurs

Dr. Jantine Slinger, dr. Marieke Verheijden en dr. Pepijn van Empelen zijn onderzoeker bij het expertisecentrum Life Style van TNO dat is gevestigd in Leiden. Suzanne van Trijp (Msc) is onderzoeker bij TNO Cognitive & Perceptive Systems in Soesterberg. ◀